

ลักษณะจิตใจทางจิตศิลป์ จากบทร้องเพลงเต่าเห่ บท "เหียนย๋่า"
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เหียนย๋่า	จะค้ำลงแล้วอยู่รอนรอน
สาวน้อยเจ้าค่อยเดินจร	ไปเก็บดอกแก้วเล่นเหียนเหียน
ที่เกยเราเคยเห็น	เป็นพวงเป็นพู่หน้าชม
บ้างเด็ดได้ใส่ผ้าห่ม	บ้างเดินบ้างดมบ้างชูไสว
โขนคนหนึ่งจึงร้องห้าม	ว่าพวงงามงามอย่าเด็ดเอาไป
ห้ามแล้วหาฟังไม่	จะไปเรียนท่านเจ้าคุณประตุติน

บทพระราชนิพนธ์เพลงเต่าเห่ บท "เหียนย๋่า" ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นี้ ถือได้ว่า เป็นต้นแบบที่มีลักษณะจิตใจให้กว้างขึ้นหลัง ซึ่งประสงค์จะแต่งบทร้องเพลงเต่าเห่ ดำเนินตามรอยพระราชนิพนธ์ ลักษณะจิตใจดังกล่าวจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ตามลักษณะการแต่ง ดังนี้

- ก. ลักษณะจิตใจให้ดำเนินรอยตาม (ในลักษณะเหยียบความ) จำนวน 12 บท
- ข. ลักษณะจิตใจให้แต่งเติม (เพื่อให้ครบสมบูรณ์เป็นเพลงเถา และเพื่อใช้ในการแสดงนาฏศิลป์) จำนวน 4 บท

ก. ลักษณะจิตใจให้ดำเนินรอยตาม (ในลักษณะเหยียบความ) บทเต่าเห่ที่แต่งขึ้นใหม่ แต่มีลักษณะ เนื้อความที่เห็นได้ชัดว่า พยายามดำเนินตามรอยบทพระราชนิพนธ์ มีจำนวน 12 บท ซึ่งสามารถจะจำแนกออกตามยุคสมัยที่แต่งขึ้นได้เป็น 2 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงแรก รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีบทเต่าเห่ที่แต่งขึ้นใหม่ 6 บท ทุกบทมีลักษณะที่เห็นได้ชัดว่า ผู้แต่งประสงค์จะดำเนินรอยตามบทพระราชนิพนธ์ บท "เหียนย๋่า" ทั้งสิ้น ดังจะอธิบายความเป็นมาและแสดงบทร้องตามลำดับ (บทร้องวรรคใดที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะจิตใจ จากบทพระราชนิพนธ์ บท "เหียนย๋่า" จะขีดเส้นกำกับไว้ให้เห็นได้ชัดเจน)

1. บทร้องเพลงเต่าเห่ พระนิพนธ์เพลงเกร็ด ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ บทร้องเพลงเต่าเห่บทแรกนี้ ไม่ปรากฏแพร่หลายนัก ต้นฉบับลายพระหัตถ์ได้รับบริการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในหนังสือ "ครบรอบ 100 ปี เพลงเขมรไตรโยค" เมื่อ พ.ศ. 2531 สันนิษฐานว่าทรงพระนิพนธ์ประมาณ ปี พ.ศ. 2430-2435 ซึ่งนับได้ว่าเป็นบทร้องเต่าเห่บทแรกที่แสดงให้เห็นลักษณะจุดใจในการแต่งว่า รับอิทธิพลมาจากบทพระราชนิพนธ์บท "เขียนย่า" กล่าวคือ เลียนแบบการขึ้นต้นบทด้วยคำที่บอกเวลาและมีเนื้อร้องกล่าวถึงตัวละครผู้มีศักดิ์กล่าวห้ามผู้อยู่ในบังคับไม่ให้กระทำการตามความพอใจ อีกประการหนึ่ง ดังจะแสดงบทพระนิพนธ์ต่อไปนี้

<u>ย่ำรุ่ง</u>	<u>จะรุ่งขึ้นแล้วอยู่ร่าร่า</u>
ฝูงนกค้ทรงสำออง	ไปเก็บดอกสารภี
<u>บ้าง</u> เลือกเก็บที่บ้านแยม	มาสอดแซมใส่เกศี
<u>บ้าง</u> เลือกลั่นดอกตติ	ได้มากมีห่อผ้าห่ม
ทั้งบ้านตม เป็นน่วมพวง	<u>บ้าง</u> ชิงช่วงหวงกันดม
<u>เก็บ</u> ใส่ห่อพ้อผ้าห่ม	ยังไม่สมพอใจ
<u>นางคน</u> หนึ่งจึงร้องค่อน	<u>ว่า</u> ดอกอ่อนอ่อนอย่าเอาไป
พรั่งนี้มาเก็บใหม่	ชวนกันครรโลกกลับมา ³³

2. บทร้องเพลงเต่าเห่ ที่แทรกอยู่ใน บทคอนเสิต เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน นางลอย บั้นปลาย (เรียกกันโดยทั่วไปว่า "ตับเล็ก") พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ แต่งขึ้นใน พ.ศ. 2441 ดังที่ ม.จ.หญิงดวงจิตร์ จิตรพงศ์ ทรงอธิบายไว้ใน "ชุมนุมบทละคอน และบทขับร้อง พระนิพนธ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช" ว่า

บทเพลงตับเรื่อง รามเกียรติ์ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ 3 ตอน ทรงพระราชนิพนธ์ตอนนางลอยก่อนตอนอื่น ได้บรรเลงเป็นครั้งแรกในงานต้อนรับเขาวนั 'ออฟ' 'ตุนิ' แห่งอิตาลี ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ร.ศ. 117³⁴

บทร้องเฉพาะเพลงเต่าเห่ พระนิพนธ์นี้ เนื้อความพรรณนาถึงกระบวนเสด็จของ พระราม พระลักษมณ์ จากบรรณศาลา ไปยังฝั่งน้ำเพื่อเสด็จลงสรง ทันทีบลัยพระหัตถ์นั้นทรง กรอกเพลงร้องกำกับว่า "ร้องเพลงกาเรียนร่อน เข้าบีพาทย์" จบบทร้องแล้วบีพาทย์ ทำเพลง "แขกเร็ว แล้วลา"^{๓๕} ภายหลังเมื่อใดไม่ปรากฏ ได้เปลี่ยนเพลงขับร้องจากเพลงกาเรียนร่อน มาเป็นเพลงเต่าเห่ และนิยมขับร้องแพร่หลายมาจนปัจจุบัน เมื่อกรมศิลปากรนำบทคอนเสิต ชุดนี้ มาจัดแสดงเป็นการแสดงโขน โดยยังคงเรียกชื่อชุดการแสดงตามบทคอนเสิตว่า ชุด "นางลอย" ครูอาจารย์ทางนาฏศิลป์ได้ประดิษฐ์ทำรำขึ้น เป็นชุดการแสดงมาตรฐาน ถือเป็นชุดการแสดง ประเภทอวดฝีมือชุดหนึ่งที่อยู่กันทั่วไป

บทร้องเต่าเห่พระนิพนธ์บทนี้ มีลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าดำเนินตามรอยบทพระราช- นิพนธ์ คือ เนื้อร้องกล่าวถึง ตัวละครผู้มีศักดิ์เป็นหัวหน้า ห้ามผู้อยู่ในบังคับไม่ให้กระทำการตาม อำเภोजิ บทพระนิพนธ์มีว่า

ร้องเพลงช้า

งามสรรพ	งามกระบวนคั้งคัณฑ์แก้ววิถิ
สองกษัตริย์เสด็จจรลี	ไปสรงวาริ เล่น เย็น เย็น
ลึงหลวมตามเสด็จเห็น	เป็นหมวดเป็นหมู่ตุน่าชม
บ้างหาเหาบ้างเกาหัว	บ้างจับเส้น เล่นนิ้วแล้ว เต็ดตม
บ้างแล่นไล้ซันไม้หอม	บ้างไลดบ้างล้มละ เลิงใจ
นายหมวดคนหนึ่งจึงร้องห้าม	ว่าอย่าซุ่มซำชุกชอนไป
ว่าแล้วก็พากันคลาไคล	ตามเสด็จไปยังฝั่งนที เพลงแขกเร็ว
	แล้วลา ^{๓๖}

บทร้องข้างต้นนี้คัดจาก "ประชุมบทโหรีประสมวง (คอนเสิต) เรื่อง รามเกียรติ แลเรื่อง อิเหนา" ซึ่งพิมพ์แจกในการกฐินพระราชทาน ณ วัดพระยาทำ ใน พ.ศ. 2465 โดย โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ซึ่งต่อมาเมื่อมีการตีพิมพ์บทร้องบทนี้ซ้ำอีก มีข้อความที่คลาดเคลื่อนกัน อยู่บ้าง เช่น "ประชุมบทโหรีและตำนานเมโหรี" เมื่อ พ.ศ. 2471 นั้น มีบทร้องบางตอนที่ ผกเพี้ยนไป ดังนี้.

บ้างหาเหาบ้าง เกาหู
บ้างแล่นไล้ขึ้นไม้หอม

บ้างจับเส้นดูแล้วเด็ดคม
บ้างไล้ตบ้างล้มละเลิงใจ^{๓๗}

3. บทร้องเพลงเต่าเห่ ที่แทรกอยู่ในบทละครเรื่อง พระนาละ พระราชินีพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เกี่ยวกับพระราชินีพนธ์เรื่องนี้ หม่อมเจ้าชัชวลิต เกษมสันต์
ได้อธิบายถึงความเป็นมาไว้ในคำนำบทละครเรื่อง พระนาละ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2512 ความว่า

ทรงพระราชินีพนธ์ขณะดำรงพระอิสริยยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
สยามมกุฎราชกุมาร แต่จะเป็นปี่อะไรไม่ปรากฏ แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่า ได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กองโขนหลวงสมัยขึ้นเวรฤทธิ์ กรมมหาดเล็กหลวง
นำออกแสดงในงานฉลองพระชนมายุครบ 25 พรรษา พ.ศ. 2448 ณ โรงซึ่ง
ปลูกขึ้นชั่วคราวที่สนามหน้าพระราชวังสราญรมย์ การแสดงแบ่งเป็นสองคืน ๆ ละ
หนึ่งชุด สมเด็จพระพันปีหลวงพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน
เสด็จทอดพระเนตรทั้งสองคืน^{๓๘}

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประสูติวันที่ 1 มกราคม : ผู้วิจัย)

เฉพาะบทเต่าเห่ในบทละครพระราชินีพนธ์เรื่องนี้ ภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครู
สวนสุนันทา ได้นำมาจัดทำเป็นชุดการแสดงเบ็ดเตล็ดชื่อว่า "สาวน้อยลอยชาย" จัดแสดงใน
ฤดูกาลแสดงละครพระราชินีพนธ์ ณ หอวิชาสุสานสุรณี บทร้องกล่าวถึง นางในราชสำนัก
วิทรรรักษ์ ซึ่งตามเสด็จนางทมยันตีเล่นอุทยาน เพื่อเก็บดอกไม้สำหรับใช้ในพิธีสุมพรของนาง
ทมยันตีมี เนื้อความที่แสดงให้เห็นว่าดำเนินตามรอยบทพระราชินีพนธ์บท "เย็นย่ำ" ดังต่อไปนี้

เต่ากินผักขี้

เย็นเอ๋ยเย็นใจ

แม่สาวน้อยนิ่มนงคราญ

บ้าง เลี้ยวบ้าง ไล้กันในส่วน

เที่ยวเก็บดอกไม้ข้างลำธาร

สำราญสุดห้องละอองนวล

เกษมสำรวลชวนตาชม

เก็บดอกไม้ได้หลายช่อ

บ้างเก็บได้ใสมวยผสม

พระพี่เลี้ยงส่งเสียงถาม

แม่สาวสาวข้าเจ้านาย

จะได้ทรงชว้าง

สาวคำ

ชะเจ้าสาวน้อยเอ๋ย

มัวแต่เพลินแต่งผสม

เจ้าก็เดินไปมา

ชะช่างทำอายุ

ชะแม่สาวน้อยเอ๋ย

ที่จริงหล่อนเปรียว

เจ้าจะทำหงอยหงิม

แม่จะลวงใคร

บ้างมัดบ้างห่อใส่ผ้าห่ม

รื่นรมย์เล่นเย็นสบาย

ว่าดอกไม้งามไยไม่ถวาย

มาช่วยกันร้อยพวงมาลัย

พรั่งนี้มาฯ

อ่อนแอ้นเอวกลม

จะให้ยวนตาชาย

ท่าทางกริดกราย

เจ้าก็หมายวนใจ

ทำตาซึ้งเชียว

ก็จะแก่งไปไย

อดยิ้มไม่ได้

หนอแม่สาวน้อยเอ๋ย ฯ^{๓๙}

4. บทร้องเพลงเต่าเห่ บทที่ 1 ที่แทรกอยู่ในบทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์เรื่องนี้แต่งขึ้นในระยะเวลาไล่เลี่ยกับการแสดงละคร เรื่อง พระนาละ ในงานฉลองพระชนมายุ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบ 25 พรรษา (เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2448) ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชอธิบายไว้ในคำนำบทละครเรื่อง เงาะป่า ว่า

๖ เมื่อเดือนก่อนนี้ จับใช้ไป ๒ วัน ครั้นหยุดจับแล้ว หมอให้หยุดทำงาน๗
สำหรับเป็นเวลากินยาควินินต่อไปอีก ๒ วัน..... จึงได้เอากระดาษมาเขียน ๆ

เรื่องที่ไม่เป็นแก่นสาร คม เป็นเรื่องซื่นเล่นพอให้เพลินใจ.....๘

14 มีนาคม รัตนโกสินทร์ 38 ศก 124๐ ^{๔๐}

เนื้อความบทร้องเพลงเต่าเห่พระราชนิพนธ์บทนี้ กล่าวถึงนางกอยสาว เพื่อนของนางลำหับ ที่เข้ากระบวนเพื่อนรำ ในงานแต่งงานของนางลำหับกับอเนา เมื่อกรมศิลปากรนำ

บทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มาจัดแสดงเป็นละคร จึงเรียกบทเต่าเห่ชุดนี้ว่า "ระบำนางกอย"
บทเต่าเห่หรือระบำนางกอย มีเนื้อความในลักษณะเดียวกับบทพระราชนิพนธ์บท "เย็นย่ำ" ดังนี้

เพลงช้า

ยามชาย

สาวน้อยน้อยพลอยแต่งสวย

กำดอกไม้ เต็มพายมือ

กลิ่นของใครหนอพุ้งจร

ตกออกกลางดาดฟ้า

เจ้าของดอกไม้ว่าอย่างนะ

มาลักดมชมดอกไม้

นางเงาะแก่จึงร้องไป

ขอเสียเกิดอย่าว่านวาย

ไอ้เฮเฮเห่เฮเฮ

เพลงเร็ว

ข้าหน้อยแม่นางก้อยเอ๋ย

ยืมเสียให้แฉ่งอย่างแสรังมันดึง

ข้านิดแม่ขึ้นจิตเอ๋ย

ดอกไม้หอมกรุ่นคุณหรือจะทิ้ง

ข้าอึดแม่นางอึดเอ๋ย

อย่าให้ช้านักจักเสียลำน้า

ข้าไว้แม่ชื่นใจเอ๋ย

จะเกิดรำคาญชู้คร้านเอะอะ

อย่าแค้นแม่แสนงอนเอ๋ย

ผิดอีกหน้อยหนึ่งให้ถึงเวลา

ชะตำแม่ตำคมเอ๋ย

เหลือบมาสักนิดขอพิศตาสวย

นระพวยพัดมารวยรวย

จะไปช่วยการวิวาท

บ้างทักบ้างถือแย่งยื้อไปมา

ขอดมเสียก่อน เกิดหล่อนจำ

น่าเสียตายนี่สุดใจ

ฉันไม่ละว่าใครใคร

จะว่าให้ได้อภัย

ว่าอย่าให้มันมากมาย

งามจะหายเพื่อไคล้อยเอ๋ย ฯ

เห่เฮเฮเอ้เห่

อย่าทำใจน้อยหน้าตาบุดั้ง

ข้าหน้อยแม่นางก้อยเอ๋ย

อย่าใส่จริตกระดุกกระดิง

ข้านิดแม่ขึ้นจิตเอ๋ย

ตามกันเป็นยี่ดัยกไหล่มือนำ

ข้าอึดแม่นางอึดเอ๋ย

ระวังอกไหล่ออย่าไปปะทะ

ข้าไว้แม่ชื่นใจเอ๋ย

เวียนแต่ควักค้อนผูกค้อนนิ้วหน้า

อย่าแค้นแม่แสนงอนเอ๋ย

อย่าทำ เกือกม เมีียง เมีน เชนชวย

ชะตำแม่ตำคมเอ๋ย

ก
PL
4202
จ216

หนอยแน่นแม่กนรเอย
อย่าทำตัวเตี้ยจะเสียวระยะ
ถึงแล้วแม่แก้วตาเอย
หยุดพักเสียวที่ยังมีบทอีก

จ๋าจ่ายฟายพื่อนให้ตองจ้งหวะ
หนอยแน่นแม่กนรเอย
เหน้อยนักหรือจ๋าเพื่อตอกชีกชีก
ถึงแล้วแม่แก้วตาเอย ๕๕

5. บทร้องเพลงเต่าเห่ บทที่ 2 ที่แทรกอยู่ในบทละครเรื่อง เงาะป่า พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากบทร้องที่กล่าวถึงนางเงาะสาว เพื่อนของนางลำหับที่เข้ากระบวนพื่อนรำ
ในงานแต่งงานของนางลำหับกับอเนา ที่เรียกกันว่า บทระบำนางกอยแล้ว บทละครพระราชนิพนธ์
เรื่อง เงาะป่า ยังมีบทร้องเพลงเต่าเห่อีก ๑ บท ในตอนกลางเรื่อง เป็นบทของนางมือซังและ
นางวังคอน เงาะสาวสองพี่น้อง ซึ่งหมายปองอเนาและชมพลา บทร้องบทนี้เป็นตอนที่ทั้งสองนาง
รู้ข่าวว่าอเนาสู่ขนางลำหับและชมพลาพาลำหับหนี ซึ่งเป็นเหตุให้นางขุ่นใจ จนกระทั่ง "นอนไม่
หลับปรับทุกข์กันยิ่งรุ่ง"^{๕๕} จึงออกไปเดินชมป่า ตามบทร้องดังนี้

เพลงช้า

ยามสวาง
สองนางพั่งสร้างไคก็
เดินกอดคอชะลอเคล้า
โน้นนั่นแน่แลตะคุ่ม
ฉีนี่นางช่างใส่ไคล้
นี่พั่งว่าทำตาเซียว
มาล้อเล่นเหมือนเช่นบ้า
โน้นแน่ไครมาข้างหลัง
เหลียวขึ้น่าพัวผี
ไอ้เฮเฮเห่เฮเฮ

แสงทองกระจ่างจ้ารสศรี
ระริกชีกชีพอพาใจ
กระชิบกระเส่าเผ่ามิไร
ไครมาแอบซุ่มใบไม้ไหว
เจ้ายอดหัวใจของพัวมา
ประเดี่ยวนี่ผีเกิดหนา
ทำเป็นว่าซ้าคนดี
คงหายคลั่งแล้วคราวนี้
ช่างล้อตีสาใจเอย
เห่เฮเฮเอ้เห่

เพลงเร็ว

ซ้าใหญ่พัวใจเย็นเอย
ปล่อยให้เขากอดถาทอดอาลัย

มัวแต่ล้อเล่นจะไปถึงไหน
ซ้าใหญ่พัวใจเย็นเอย

ข้าแล้วแม่แก้วตาเอ๋ย	พี่ถาจะพาไปให้ไกลบ้าน
เร่งเร่งไปเกิดจะเกิดรำคาญ	ข้าแล้วแม่แก้วตาเอ๋ย
ข้าหนักพี่รักน้องเอ๋ย	ฤๅตริกนิกปองจะกลับคืนถิ่น
อย่าได้วิตกน้องยกให้สิ้น	ข้าหนักพี่รักน้องเอ๋ย
ข้าฤๅแม่บุษยาเอ๋ย	อย่าอิงอย่าอ้อยกเข้าเข้าชี้
แม่นจะใครก่อนของหล่อนวันนี้	ข้าฤๅแม่บุษยาเอ๋ย
เร็วเข้าพี่เจ้าน้องเอ๋ย	ข้าไม่เกี่ยวข้องชี้คร้านทะเลาะ
ผีปากผู้ใหญ่จะได้ไพบเราะ	เร็วเข้าพี่เจ้าน้องเอ๋ย
อย่าซ้ำดวงตาพี่เอ๋ย	สาวสำนวนดีจะได้ออเขาะ
ให้คลำหน้าผากจุกปากเงาะเงาะ	อย่าซ้ำดวงตาพี่เอ๋ย
ข้าก่อนพี่ก่อนจันทน์เอ๋ย	จะไปประชันแต่ข้างฝ่ายหน้า
ที่อยู่ข้างหลังข้างฤๅเห็นบัว	ข้าก่อนพี่ก่อนจันทน์เอ๋ย
หยุดหยุดแม่สุดใจเอ๋ย	จะเร่งรีบไปที่ไหนจะเงาะ
จะกลับข้างหลังก็คงยังเลอะ	หยุดหยุดแม่สุดใจเอ๋ย ^{๑๓}

๖. บทร้องเพลงเต่าเห่ ก็แทรกอยู่ในบทละคร เรื่อง พระลอ พระนิพนธ์ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ แต่จะทรงพระนิพนธ์ในปีใดไม่ปรากฏ ใน "คำนำ" บทละครเรื่อง พระลอ ฉบับพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมพันธ์ วรธรรม ณ อยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2496 นั้น ม.จ.หญิง นรมลพรรณ รัชนี ทรงนิพนธ์ คำนำอธิบายไว้ว่า

บทละครเรื่องนี้ เป็นพระนิพนธ์บทละครเรื่องแรกใน
จำนวนบทละครหลายสิบ เรื่องของเสด็จพ่อ พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 4
กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อประมาณ 45 ปีมาแล้ว^{๑๔}

ในหนังสือ "สำเนาพระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชทาน กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์" นั้น น.ม.ส. ได้ทรงพระนิพนธ์ "ภาคผนวกว่า ด้วยต้นเค้าแห่งละคร ชนิดซึ่งเรียกกันว่า "แบบปรีดาลัย" " ความกล่าวถึงประวัติละครเรื่อง พระลอ สำนวนพระนิพนธ์ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ว่า

ในตอนนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างพระราชวังสวนดุสิต โปรดเกล้าฯ ให้ปลูกต้นไม้ดอก และต้นไม้ผลหลายอย่าง ในพวกต้นไม้ผลนั้น มีซากอยู่ที่ต้นลิ้นจี่ ซึ่ง เมื่อโตควรมีผลแล้ว ออกช่อก็ร่วงหมด ปีแล้วก็มีอีกไม่เป็นผล เข้าได้ จนมีพระราชดำรัสว่า ถ้าลิ้นจี่มีลูก เมื่อโตจะทรงหาหลวกร หม่อมหลวงถ้วนมา เล่นทำขวัญ ในคืนนั้นเพอนลิ้นจี่ออกลูกติดเต็มต้น จึงมีพระราชดำรัสให้กรมหลวงสรรพสาตศุภกิจไปตรัสบอกหม่อม หลวงถ้วนให้เตรียมลครไป เล่นทำขวัญต้นลิ้นจี่ มิได้ทรงทราบว่าเป็น เวลานั้นหม่อมหลวงถ้วน เลิกเล่นลครเสียแล้ว หม่อมหลวงถ้วนทูล ขัดข้องต่อกรมหลวงสรรพสาตศุภกิจว่าลครไม่มี ได้เลิกมานานจนตัว ลครก็กระจัดกระจายไป แลเครื่องแต่งตัวก็ชำรุดเสียหายหมดแล้ว ครั้นกรมหลวงสรรพสาตศุภกิจทรงนำความไปกราบบังคมทูล ก็มีพระ- ราชดำรัสว่าต้องจัดใหม่ขึ้นใหม่ มิฉะนั้นจะไม่สมดังที่ตรัสไว้ ต่อขึ้น มีพระราชดำรัสแก่กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ว่า ให้หม่อมหลวง ถ้วนควบคุมลครขึ้นอีก ถ้าขัดข้องอะไรจะพระราชทานพระบรม- ราชูปถัมภ์ ให้เลือกเรื่องแลฝึกหัดตัวลครใหม่ให้ได้ เล่นกันทำขวัญ ลิ้นจี่ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์รับพระบรมราชโองการมาแจ้ง แก่หม่อมหลวงถ้วน แลทรงรับช่วยหาตัวลครแลแต่งบทใหม่ ส่วน เรื่องที่จะ เล่นนั้นหม่อมหลวงถ้วนกราบทูลปรึกษาแลเลือกเอา เรื่อง พระลอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์จึงทรงแต่งบทพระลอตอนกลาง สำหรับ เล่นคราวนั้น (ตอนต้นแลตอนปลายทรงแต่งภายหลัง) หม่อม หลวงถ้วนเป็นผู้คิดแลจัด เรื่องร้องแลดนตรี เจ้าจอมมารดาเขียน เป็นผู้สอนรำ ทั้ง 3 แขนกนี้รวบรวมกันทำ เพื่อปฏิบัติพระราชประสงค์ ซึ่งถูกเหตุภัยทั้งสามท่าน แลลครหลวงนฤมิตรเกิดขึ้นก็เพราะ เรื่อง ทำขวัญต้นลิ้นจี่ครั้งนั้น

เมื่อเตรียมการพร้อมแล้วก็ได้เล่นเรื่องพระลอตอนกลาง ถวายตัวที่สวนดุสิต ใช้โรงเป็นเวทีอย่างละครฝรั่ง โรงนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกพระราชทานหว่างพระที่นั่งอำรกับพระที่นั่งภานมาศ^๕

และในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ ปรากฏสำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ.127(พ.ศ.2451) ความว่า "สมุดเรื่องพระลอที่เธอแต่ง นั้นมีทั้ง 3 ตอน ตลอดเรื่อง ตามที่เธอได้ให้ไว้ฉบับหนึ่ง"⁴⁶ (บทละครเรื่องพระลอแต่ละตอน พิมพ์ครั้งแรก เป็น 3 เล่ม ๆ ละตอน โดยโรงพิมพ์คุรุสภาจรัญ ใน พ.ศ.2451 พระลอตอนต้น 79 หน้า พระลอตอนกลาง 53 หน้า และพระลอตอนปลาย 60 หน้า) จึงสันนิษฐานได้ว่า บทละครเรื่องพระลอนพระนิพนธ์นี้แต่งขึ้นในระหว่าง พ.ศ.2442 (ซึ่งเป็นปีที่เริ่มก่อสร้างพระราชวังดุสิต) จนถึง พ.ศ.2451 (ปีที่ตีพิมพ์ครั้งแรก) บทร้องเพลงเต่าเห่พระนิพนธ์นี้ แม้จะปรากฏแทรกอยู่ในเรื่องพระลอ ในตอนกลาง "ฉาก 1 พระลอข้ามแม่น้ำกาหลง" แต่เห็นได้ชัดเจนว่า กรมพระราชนิพนธ์นี้คงมิได้ทรงมีพระประสงค์จะให้เนื้อความในบทร้องเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องแต่อย่างใด เนื้อความในบทร้องแสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยที่แต่ง บทร้องในเพลงชักกล่าวถึงชายหนุ่มที่ใฝ่ใจในอวยมุข จนเกิดคหิตความ ส่วนบทร้องในเพลงเร็วมีลักษณะยั่วล้อผู้หญิง ที่พยายามประพุดตีตัวตามสมัย แบบตะวันตก

ลักษณะที่ปรากฏให้เห็นว่า บทพระนิพนธ์บทนี้ ได้รับอิทธิพลจากบทเต่าเห่ พระราช-
นิพนธ์บท "เย็นย่า" คือ ขึ้นต้นบทด้วยคำที่มีความหมายขอกเวลาเช่นเดียวกัน ดังนี้

พระลอออกแต่งปลอมเป็นขุนพล สวมสนอบหมวกแก้ว
สองพี่เลี้ยงตาม ตรัสกับคนอยู่งานพระกลดแล้ว ออกมารำเพลงช้า
เพลงเร็ว (เพลงใหม่)
เห่เพลงช้า เฮ้เฮเฮ้เฮเฮ โอ้เฮเฮ้เห่เฮ เฮ้เฮเฮเฮ
แม่หญิงเอ๋ยแม่ไม่เคยพบชาย ลืมทั้งหกลืมทั้งฝ่าย ลืมทั้งไม้กิ่งพัด
ลืมทั้งมัดสำลี ลืมทั้งพืมลืมทั้งกี ไม่ลืมแต่หวิกระจกเอ๋ย
เฮ้เฮเฮเฮเฮ โอ้เฮเฮ้เห่ เฮ้เฮเฮเฮ
แดดอ่อน ตะวันรอนลงไรไร น้อใช้ตคะนอง ลำพองใจ ขึ้นรกราง
ไกลไปโธเตล็ด เจอสหายกูดบายหงิกหงัก ทำท่ากิกกักเนื้อเดิน เห็นฝรั่ง
ตัดเสื้อละเป็นเหลือเว้น เบ็ดเหล่าช้าเป็นค่านับกัน ดินเนื้อแล้วเล่นไผ่
บั๊กกะรา ต้มวิสกี้โซดาทำน้น เดี่ยวักเล่นลุดคุ้น แทงบิลเลียดประชัน
ลองฝีมือ นอเมาเข้าหน้อยเกิดทอยเกิดเถียง ไม่ช้าก็เสียงอึ้งอ้อ เลย

เกิดชกต่อยปล่อยฝีมือ จนข้าวลือไปถึงโรงพัก พลตระเวนเขาเดินมาจับ
ทำปากหงับหงับ อีหลีก๊กก๊ก เอาตัวพ่อใช้ดีโครตหนัก ไปไก่ไชศักดิ์ อยู่
ในกรง เพื่อนสอสมมาขอประกัน รุ่งขึ้นอีกวัน ท่านก็ส่งศาลไปริชำระ
เอะอะทะนง ลงท้ายถูกลงโทษเอง ต้องไปกุดบ้ายอยู่ในหลุโทษ สงสาร
พ่อใช้ดีต้องเย็บกางเกง ถูกถอดถุงน่องมาข่องตรวน เพราะอะไรชวน
พ่อกำแก้ง เพราะเหล้าเพราะเห่อทะเยอเขย่ง ควรจำยำเกรงหนะพ่อ
ใช้ดีเอย เอ้เอเอ้เห่เอ เอ้เอเหเอ

เรียงเพลงเร็ว ชะชะต่าละมันหน้าไม่อาย ห่มสีลวยชายไปหน้าหลับผลา
ห้ามไม่หยุดก็ฉุดมือมา ชะสมน้ำหน้าละมันหน้าเหลือเอย (รับ) ชะต่าละ
ละมันหน้าเหลือเอย ชะชะต่าละมันหน้าเหลือเอย ตะลลลลลลลล้า
ตะลลลลลลลล้า ชะชะ

ชะผรั่ง ตะหรั่งตั้งฉับ หรั่งจัดจริงหนะเจ้า ไม่กินเข้ากินแต่กับ (รับ)
จะโจ่ง ดิงโหนงดิงท่ง เตินเกือกก็ไม่เป็น แคนทะเล่นทำผรั่ง (รับ)
ฉิ่งฉับ ฉิ่งฉับ เน้นกรับสวบสวบ แหม่มตั่วเท่าไอ่อง เตะกระไปรงลัมพวย (รับ)
จะถึงถึง จะถึงถึง ยายผู้หญิงดีกรับ จมูกแดงหน้ามัน เขียนมันจับจับ (รับ)
ตีะเท่งถึง ตีะเท่งถึง เจ้าสมิงมะเม้ย รำทะแยก็ไม่งาม ดีแต่จาม ฮัดเขย (รับ)
ตะถึงถึง ตีะถึงถึง ท่านผู้หญิงบ้านนอก ป้าเป้อเร่อร่า ผัดหน้าจ้อกวอก (รับ)
ชะเข้ชะเข้ แม่เลดีแกน เอวคอดป่าผู้ แลตุเหมือนตักแตน (รับ)
แต่ชะแต่ แต่ชะแต่ ฉิดะแม่คนรวย เอาก้อนอิฐทุหนั่ว แต่งแต่ตัวสวยสวย (รับ)
ชุยบ๊ะชุยห้อง ผัดหน้าอปล่องฉ่อง เจาะกุงน่องรองเกือก ไปดินเนอโลเสีเยล
เคี้ยวหนมเทียนทั้ง เบลือก (รับ)
ชะฉ่า ชะฉ่า แม่หรั่งจ่าตั้งนั่งเกีย ลอนสายบัวไม่ถนัด ได้แต่หัดให้เคี้ยะ (รับ)⁴⁷

ช่วงหลัง รัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บทเต่าเห่ที่แต่ง
ขึ้นใหม่ในช่วงหลังนี้ มีจำนวน 6 บท ลักษณะการตามรอยบทพระราชนิพนธ์ บท "เย็นย่ำ" นั้น
มีลักษณะเช่นเดียวกับบทเต่าเห่ที่แต่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังมี
รายละเอียด ต่อไปนี้

1. บทร้องเพลงเต่าเห่ บทประพันธ์ของ ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุลฯ บทร้อง
บทนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือ "บทเพลงของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล" พิมพ์ในงานรื่นเริงฉลองอายุของ
ม.ล.ปิ่น มาลากุล เมื่อ 20 สิงหาคม พ.ศ.2507 มีคำอธิบายกำกับสรุปได้ว่า แต่งขึ้น
ใน พ.ศ. 2501 ในคราวที่สมาชิกรัฐสภา (ต.ศ.ร.) ล่องแก่งแม่ปิง บทร้องมีความยาว
2 บท ดังนี้

เต่าเห่

แม่เอ๋ยแม่ปิง	ดูโชดเขางามยิ่งเจริญตา
ผองเราชาวครุสภา	ต่างชวนกันมาล่องแม่ปิง
ผองเราชาวครุสภา	ต่างชวนกันมาล่องแม่ปิง
แม่ใหญ่เราได้พักพิง	ก็จอตรายเรียง เคียงกันไป
ข้างจับวงข้างลงน้ำ	แม่ปิง เย็นชื่นฉ่ำใจโลมใจ
ข้างขึ้นเขาไปเอาไม้ไผ่	มาช่วยคนแพต่อเพลินเพลิน
ผู้อำนวยการท่านจึงร้องสั่ง	ถึงแก่งระวังอย่า เก่ง เกิน
พั่นแก่งแล้วก็ขอเรือ	จะต่อทั้งวันก็ตามใจ เห่
แม่เอ๋ยแม่ปิง	ตลอดเลี้ยว เชี่ยวจริงตรงแก่งใหญ่
หญิงชายแสนสุขสบายใจ	ที่ได้มา เห็น เป็นขวัญตา
หญิงชายแสนสุขสบายใจ	ที่ได้มา เห็น เป็นขวัญตา
หินใหญ่ยื่นท้งซ้ายขวา	ชะโงกชะแม่มแพเกือบจม เห่
ขอคำลงหยุดตรงหาด	อาหารมีรสชาติน้ำ เขยชม
เย็นใจไม่ต้องใช้ผ้าห่ม	อยู่กับแม่ปิงยิ่ง เย็นใจ
สมาชิกคนหนึ่งถึงกับร้องว่า	ไม่ว่าเวลาจะต้องจากไป
แม่ปิงอย่าไกรทรยกโทษให้	ขอคืนหัวใจกลับมาเอ๋ย เห่ ^๒

2. บทร้องเพลงเต่าเห่ ของโรงเรียนเขมะสิริอนุสสรณ์ บทร้องนี้จะ เป็นบท
พระนิพนธ์หรือบทประพันธ์ของผู้ใดนั้นไม่ทราบแน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นบทพระนิพนธ์ของ
หม่อมเจ้าอนุครีเกษม เกษมศรี ท่านอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียน ซึ่งทรงสนพระทัยในด้านการ
ดนตรีและการละคร ท่านทรงพระนิพนธ์บทการแสดงและบทละครต่าง ๆ ไว้หลายบทหลายเรื่อง

อาทิ บทภาพยนตร์ ระบายวิจิตรศิลป์เรื่อง พระลอลีลาวดี บทละครเสียงสามทีก แบบไตรนิทสุร
เรื่อง เงาะป่า ตอนอเนตามลำหับ เป็นต้น

กล่าวเฉพาะบทร้องเพลงเต่าเห่ ซึ่งมีลักษณะที่เห็นได้ชัดว่า ดำเนินรอยตามบทร้อง
เพลงเต่าเห่ บท "เย็นย่า" นั้น ปรากฏอยู่ในหนังสือ พุทธศาสนสุตม์ ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับ
เวลาที่จัดแสดง ระบุไว้แต่เพียงว่าเป็น "บทร้องในระบำนานฎศิลป์สมัยรัชกาลที่ 2"⁴⁹ ซึ่งนับ
เป็นอีกข้อมูลหนึ่งซึ่งยืนยันความเชื่อในแนวทางเดียวกับผู้วิจัย ที่ว่า บทร้องเพลงเต่าเห่ บท
"เย็นย่า" เป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บทร้องมีว่า

เพลงเต่าเห่

<u>เย็นเอ๋ยเย็นย่า</u>	<u>จะคำลงแล้วอยู่รอนรอน</u>
<u>นางสาวเขมะเจ้าก็จร</u>	<u>ไปเก็บดอกเฟื่องฟ้าเล่นเย็นเย็น</u>
<u>ที่ริมสนามทราย เขยเคยเห็น</u>	<u>เป็นพวงเป็นพุดนำชม</u>
<u>เจ้าเก็บได้ใส่แชมผม</u>	<u>เดินชมเล่นเย็นเย็นใจ</u>
<u>ครุคนหนึ่งจึงร้องห้าม</u>	<u>ว่าพวงงามงามอย่าเด็ดเอาไป</u>
<u>ห้ามแล้วหาฟังไม่</u>	<u>จะไปทูลทำนอาจารย์</u>
<u>ถ้าทรงทราบจะกริ้วโกรธ</u>	<u>จะถูกโทษให้ทำการบ้าน</u>
<u>ก่อนเก็บควรขอประทาน</u>	<u>ทรงอนุญาตแล้วไม่เป็นไร⁵⁰</u>

3. บทร้องเพลงเต่าเห่ บทประพันธ์ของสุรชัย เครือประดับ บทร้องบทนี้จะแต่งขึ้น
ในปีใด ไม่ทราบแน่ชัด สันนิษฐานว่าคงแต่งขึ้นในระหว่างที่ผู้ประพันธ์ศึกษาอยู่ ณ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และก่อน พ.ศ. 2516 เพราะในหนังสือ "ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา" ซึ่ง
สุรชัย เครือประดับ เป็นผู้รวบรวม/เรียบเรียงและตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2516 นั้น มีบทร้องเพลง
เต่าเห่บทต่อไปนี้นิพนธ์รวมอยู่ด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 เมื่อครูเงิน (นามแฝง) รวบรวม/
เรียบเรียงหนังสือ "เพลงไทยตามนัยประวัติ" นั้น ก็ปรากฏบทร้องบทนี้รวมอยู่ด้วยเช่นกัน

บทร้องเพลงเต่าเห่ ของสุรชัย เครือประดับ บทนี้ แต่งขึ้นเพื่อใช้ขับร้องและ
บรรเลงเป็นเพลงเถา ซึ่งแตกต่างจากเพลงเต่าเห่บทร้องอื่น ๆ ที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ขับร้องและ
บรรเลงเป็นเพลง 2 ชั้น สำหรับประกอบการแสดงและ/หรือขับร้องบรรเลงเป็นเพลงเกร็ด
บทร้องมีว่า

สามชั้น

(1) <u>เย็นเอ๋ยเย็นย่ำ</u>	<u>จะคำล้งแล้วอยู่รอนรอน</u>
(2) <u>อาทิตย์แดงดับแสงร้อน</u>	<u>ปักขิณบินจรกลับรัง เรียง</u>
(3) <u>เสียดายล้าน้ำเสียง</u>	<u>คิดถึงคู่เคียงจะเลยลา</u>

สองชั้น

(1) <u>ยามกินใครจะป้อน</u>	<u>ยามนอนจะรำหา</u>
(2) <u>ช่อโกสุมเจ้าจรงรอมรา</u>	<u>พี่จะกลับมาไม่นานวัน</u>
(3) <u>ฝากสำเนียงเสียงเสนาะ</u>	<u>ฝากเพลงเพราะไว้กล่อมขวัญ</u>

ชั้นเดียว

(1) <u>จันทร์ละลือปลิวภา</u>	<u>แหงนมองฟ้าดาราฉาย</u>
(2) <u>แสนวิตกอกของชาย</u>	<u>หักไม้หายคลายคะนึง</u>
(3) <u>จะนับวันนับเวลา</u>	<u>กว่าวันหน้าจะมาถึง^๕</u>

4. บทร้องเพลงเต่าเห่ พระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หนังสือ มณีพลอยร้อยแสง ได้อธิบายถึงความเป็นมาของบทพระราชนิพนธ์นี้ ไว้ว่า

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2519 ขณะทรงเป็นนิสิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พระราชทานภาพยนต์เท่กล่อมบทหนึ่ง คัดด้วยลายพระหัตถ์ถึง ตงาม แก่นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล จึงนำมาปรึกษา อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ว่าควรจะใช้เพลงใดขับร้อง อาจารย์เลือกทำนองเพลง เต่าเห่ ๒ ชั้น แต่เมื่อนำมาขับร้องแล้ว ปรากฏว่า ยังมีพระราชนิพนธ์เหลืออยู่อีก ๒ คำ จึงได้ทดลองร้องด้วยเพลงเต่าเห่ แล้วมอบให้นายประพจน์ อัครวิรุฬหการ นำชั้น กุลเกล้าฯถวายและขอพระราชทานตัด ๒ คำ สดท้ายออก ซึ่งเมื่อฟังเป็นเพลงแล้วจะ รู้สึกว่าเพลงจบลงพอดีตรงคำว่า "นันทราให้สำราญ" ก็ทรงพระกรุณาให้ตัดได้ และในการนิพนธ์บทร้องได้รับสั่งให้ใส่บทของ เต็มที่ถูกตัดออกไปนั้นไว้ด้วย โดยใส่ไว้ในวงเล็บ หากจะมีผู้นำไปใช้ขับร้องในแนวอื่น อาจจะใช้ได้ครบทั้งหมดตามที่พระราชนิพนธ์ไว้ในรูปแบบเดิม บทพระราชนิพนธ์นี้มีชื่อเสียงมาก ว่าเป็นเพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อความไพเราะสอนใจได้เป็นอย่างดียิ่ง เพราะเนื้อความเป็นการกล่อมเด็กให้นอนและสอนให้

เป็นคนดี เมื่อเติบโตจะได้เป็นกำลังและพลเมืองดีของชาติ สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย จึงขอพระราชทานไปตีพิมพ์ในหนังสือเพื่อเผยแพร่ไปยังแม่และเด็ก เดิมทีเดี่ยว เพลงนี้อาจารย์เจริญใจเป็นผู้ขับร้องออกอากาศทางสถานีวิทยุกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2519 เป็นครั้งแรก และคณะเสริมมิตรบรรเลง ได้นำไปบันทึกเสียงอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 252๘ เป็นการขับร้องหมู่ประสานเสียง ภายหลังได้มีการบันทึกเสียงเผยแพร่โดยมิวสิกพาร์คไม้นวม ร้อยเอกเสนาะ หลวงสุนทร เป็นผู้บรรเลงคณะของอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน เป็นผู้ขับร้อง⁵²

หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ นายเสริม คาลิคุปต์ เมื่อ พ.ศ. 2527 ลงความเห็นไว้ว่า "บทเพลงนี้ไพเราะและแพร่หลายมากที่สุดใ้กระบวนเพลงพระราชนิพนธ์ชุดเดียวกันนี้"⁵³

ในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบพระชันษา เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2534 กรมประชาสัมพันธ์ได้จัดทำมิวสิควิดีโอ เพลงพระราชนิพนธ์เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 วันละเพลง เวลาประมาณ 19.00 น. ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2534 เป็นการขับร้องและบรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์เท่าที่ออกเพลงเชิดฉิ่ง และในเดือนต่อมาคณะละครสมัครเล่นบ้านปลายเนินได้อัญเชิญบทพระราชนิพนธ์เท่าที่เห็นที่นี้ มาจัดรูปเป็นชุดการแสดง และนำออกแสดงในวันศุกร์ (28 เมษายน) ณ พระตำหนักปลายเนิน โดยมีคุณครูจำเรียง พุฒประดับ ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2531 (สาขานาฏศิลป์) เป็นผู้ควบคุมฝึกซ้อม

บทร้องเพลงเท่าที่ พระราชนิพนธ์ มีคำร้องว่า

เห่เอ๋ยค่าแล้ว	อาทิตย์แล้วครครไลลา
ดาวประดับท้องนภา	พระจันทร์ทราฟารจร
หลับเถิดนะสายใจ	เจ้าอย่าอาลัยอาวรณ์
จักถนอมกล่อมให้นอน	จะขอพรปวง เทวัญ
เติบโตใหญ่ให้แก้วกล้า	เรื่องวิชาทุกสิ่งสรรพ์
มิเลือกไทยในปางบรรพ์	มิเคยหวนมองไพร
จงครองคุณธรรมพร้อม	ศรัทธาถนอมปัญญา
จงละอคติเสีย	มีขันต้อมอดใจ

อุปสรรคจะหนักหนา	เจ้าก็อย่าไศกาลัย
เมื่อหวังปอง เทอดมองไทย	ก็แกร่งไกรตุงศिला
ขวัญข้าวจงอยู่ดี	ฝังคำพินิจจรรจา
แล้วหลับนัยนา	นิทราให้สำราญ

(ฟังเสียงจิ้งหรีดร้อง กังวานก้องเสียงประสาน แก้วเกิดสุขมาลัย ก็เบิกบานชมแสงเดือน)⁵⁴

5. บทร้องเพลงเต่าเต้ ที่แทรกอยู่ในบทละคร 3 ฉาก ซึ่งกรมศิลปากรจัดทำขึ้น เพื่อนำไปแสดงในงานมหกรรมนาฏศิลป์ดนตรีแห่งอาเซียน ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ 23-31 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 และนำกลับมาแสดงยังประเทศไทย ในรายการศรีสุขนานุกรม ครั้งที่ 99 วันที่ 31 สิงหาคม และ 1 กันยายน ปีเดียวกัน

การแสดงแบ่งออกเป็น 3 ฉาก ได้แก่ ฉาก 1 ภาคสวรรค์ ฉาก 2 ภาคพื้นดิน ฉาก 3 งานนักขัตฤกษ์-รำวง บทร้องเพลงเต่าเต้ที่กล่าวถึงนี้แทรกอยู่ในตอนต้นของฉาก 3 มีเนื้อร้องสั้น ๆ กล่าวถึงหญิงสาวซึ่งกำลังจะไปทำบุญที่วัด บทร้องบทนี้เป็นบทร้องที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ขับร้องประกอบการแสดงโดยเฉพาะ ในที่นี้จะคัดเฉพาะตอนที่เกี่ยวข้องกับบทร้องมาแสดง ดังนี้

เวลา	-	เช้า
ผู้แสดง	-	ชาวบ้านไปทำบุญ
	-	เริ่มด้วยเสียงระฆังจากวัด
	-	เพลงเต่าเต้ ผู้แสดงออกจำเดี่ยว-หมู่
		<u>อรุณเบิก</u> จะไปงานนักขัตฤกษ์แสนสรรษา
		สร้างกุศลผลบุญนำพา เพื่อเป็นมรรคาพาสู่ประสงค์
		<u>สวายน้อยน้อย</u> ค่อยบรรจง ตั้งจิตจำนงไปช่วยอวยทาน
	-	เพลงเร็ว ขบวนรำเข้าฉาก
	-	เพลงค่างควากินกล้วย ผู้แสดงเล่นมุขตลกสมมติว่า
		ได้เวลาไปวัด แต่เตรียมตัวไม่ทัน ⁵⁵

6. บทร้องเพลงเต่าเต้ ที่แทรกอยู่ในต้นบทละคร บทประพันธ์ของปัญญา รุ่งเรือง ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 และตีพิมพ์ใน "หนังสือที่ระลึก 80 ปี คุณหญิงชั้น

ศิลปะบรรเลง" เพลงตับกล่อมครุประกอบด้วยเพลงขับร้องต่าง ๆ 6 เพลง ได้แก่ เกริ่นเกล้าขอ
 เต่าเห่เคล้ามโหรี เชื้อร้องส่งเครื่องสาย เวสสุกรรมร้องส่งปี่พาทย์ สรภัญญะเคล้าปี่พาทย์
 ไม่นวม และกราวรำร้องส่งมโหรี ตามลำดับ เฉพาะบทร้องเพลงเต่าเห่ มีว่า

<u>ตะวันเอยตะวันรอน</u>	ทิวากรจวนลับเหลี่ยมไศล
เมฆฝนทะมึนฟ้ามาแต่ไกล	ทุกเพศวัยคืนลับกลับเรือนตน
สตรีหนึ่งผิงเดินดุ่ม	ร่างค้อมค่อมเบี่ยงฟ้าฝน
ไม่คำนึงถึงทุกข์ทน	เพียรต้นต้นก้าวเดินไป
เบียดด้วยการฉจัด	คะนึ่งถึงศิษย์ดนตรีไทย
ปานฉะนี้ปวงศิษย์ไซ้	ทั้งน้อยใหญ่รอเรียนดนตรี ^{๕๖}

ข. ลักษณะจุดใจให้แต่งเติม เนื่องจากบทร้องเพลงเต่าเห่พระราชนิพนธ์บท
 "เย็นย่ำ" นั้น ไม่สามารถจะตัดแบ่งสำหรับขับร้องและบรรเลงให้ครบเป็นเพลงเถาได้ จึงมีผู้นำบท
 พระราชนิพนธ์บท "เย็นย่ำ" มาเป็นประธาน และแต่งเนื้อร้องสองชั้นกับชั้นเดียวชั้นเพิ่มเติม
 เพื่อให้สมบูรณ์ครบเป็นเพลงเถา หรือแต่งบทร้องเพลงเร็วขึ้น เพื่อใช้ในการแสดงนาฏศิลป์
 เท่าที่ปรากฏเป็นหลักฐานนั้น มีผู้แต่งเพิ่มเติม จำนวน 4 ท่าน ดังนี้

1. จันทนา นิจิตรศุภการ แต่งเนื้อร้อง 2 ชั้น และชั้นเดียว ทั้งเที่ยวต้น
 และเที่ยวกลับ เพิ่มชั้นอีก 2 บท โดยมีหลวงประดิษฐไพเราะเป็นผู้ประดิษฐ์ทำนอง ทั้งทาง
 ร้อง และทางบรรเลง สำหรับจัดแสดง ณ สังคีตศาลาเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2496
 บรรเลงโดยวงมโหรีของวงดนตรีไทยครุสภา
 บทร้องสมบูรณ์ทั้งเถามีดังนี้

สามชั้น

ท่อน 1	เย็นย่ำ	จะคำลงแล้วอยู่รอนรอน
ท่อน 2	สาวน้อยเจ้าค่อยเดินจร	ไปเก็บดอกแก้วเล่นเย็นเย็น
ท่อน 3	ที่เก่าเราเคยเห็น	เป็นพวงเป็นพุ่มนำชม (ซ้ำ)

เที่ยวกลับ

ก่อน 1	บ้างเก็บได้บ้างทัดหู	บ้างเช็ดบ้างซุบ้างเชยบ้างชม
ก่อน 2	บ้างเก็บได้ใส่ผ้าห่ม	บ้างเดินชมเล่นเย็นเย็นใจ
ก่อน 3	โชนคนหนึ่งจึงร้องห้าม ว่าแล้วหาฟังไม่	ที่พวงงามงามอย่าเด็ดเอาไป จะไปเรียนเจ้าคุณประตุดิน (จบบทพระราชนิพนธ์ของเดิม)

สองชั้น

ก่อน 1	สาวน้อยน้อย	เจ้าค่อยค่อยเดินเข้าไปใกล้
ก่อน 2	เพื่อยั่ว เล่นเย็นเย็นใจ	จะรีบไปทางไหนเล่าพี่ยา
ก่อน 3	จงหยุดยั้งฟังฉันว่า ไฉนทรงแทนบุผา	เจ้าคุณประตุดินคือใคร ไม่น่าจะเป็นไปได้

เที่ยวกลับ

ก่อน 1	อันบุผามาลियोอยู่ที่ใด	เป็นของคู่กันไชรักกับสตรี
ก่อน 2	ผู้ใดไม่รู้จักรักสิ่งงาม	เขาผู้นั้นใจทราบดีเสียศรี
ก่อน 3	ฉันมีความเห็นเช่นนี้	โชนพี่จะเห็นเช่นไร (ซ้ำ)

ชั้นเดียว

ก่อน 1	โชนว่า	ฟังว่าใจอ่อนจะผ่อนให้
ก่อน 2	จึงว่าฉันเห็นด้วยไชรัก	ดอกไม้คู่กับสตรี
ก่อน 3	แต่เจ้าคุณประตุดินนี้ เพราะมีบัญชาจากราชั้นย์	จำต้องทรงแทนมาลี ให้สงวนนานาพันรับบุผา

เที่ยวกลับ

ก่อน 1	ไว้คอยสมเด็จพระธิดา	เสด็จมาชมเล่นเย็นเย็นใจ
ก่อน 2	เห็นหรือยังเหตุโชนห้าม	สาวอย่าผลิผลามเด็ดเอาไป
ก่อน 3	หาไม่ตัวโชนจำไชรัก	เจ้าคุณจะให้รับทัณฑ์เอ๋ย (ซ้ำ) ^{๕๗}

จะสังเกตได้ว่า บทร้องก่อนที่เป็นบทพระราชนิพนธ์นั้น มีการเพิ่มเติมขึ้นอีก 1 บาท คือ บาทที่ว่า "บ้างเก็บได้บ้างทัดหู บ้างเช็ดบ้างซุบ้างเชยบ้างชม" สันนิษฐานว่า คงจะเป็นการแต่งเพิ่มเติมขึ้น เพื่อให้พอเหมาะแก่การนำบทร้องมาตัดทอน เป็นเที่ยวต้นและเที่ยวกลับ

2. ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ด้วยเหตุที่บทร้องสองชั้น และชั้นเดียว ซึ่งจินตนา พิจิตรครุการ แต่งขึ้นนั้นมีความยาวมาก ไม่เหมาะแก่การแสดงในเวลาอันจำกัด ในเวลาต่อมา ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ จึงแต่งบทร้องชั้นเดียวขึ้นใหม่ และนำบทพระราชนิพนธ์เก่าเห็บท "เย็นย่ำ" มาตัดออกเป็นสามชั้นและสองชั้น ทำให้เพลงเก่าเห็บทร้องนี้ มีความกระชับ เหมาะแก่การนำไปขับร้องและบรรเลงมากขึ้น บทร้องมีว่า

สามชั้น

(1) เย็นเอ๋ยเย็นย่ำ	จะคำลงแล้วอยู่รอนรอน
(2) สาวน้อยน้อยพากันจร	ไปเก็บดอกแก้ว เล่นเย็นเย็น
(3) ที่เกยเราเคยเห็น	เป็นพวง เป็นพุ่มน่าชม

สองชั้น

(1) เก็บได้บ้างกัตุ	บ้างเดินดูแล้วเด็ดดม
(2) บ้างเก็บได้ใส่ผ้าห่ม	บ้างชมผมผมสำราญใจ
(3) โขลงคนหนึ่งจึงร้องห้าม	ที่พวงงามงามอย่าเด็ดเอาไป
ห้ามแล้วหาฟังไม่	จะไปเรียนเจ้าคุณประตูดิน
	(จบบทพระราชนิพนธ์ของเดิม)

ชั้นเดียว

(1) ว่าแล้วขยับจะกลับไป	เอ๊ะอะไรพากันตื้อถือดีสิ้น
(2) หุดห้ามทำเป็นไม่ได้ยิน	ไม่เกรงท่านประตูดินหรือว่าไร
(3) ดอกไม้ดอกนี้เป็นที่ห้าม	ช่างกระไรรูปงามไม่กลัวหวาย ^{๕๐}

3. สุรัชย์ เครือประดับ ได้แต่งบทร้องเพลงเก่าเห็บทชั้นเดียวขึ้นใหม่ ซึ่งสันนิษฐานว่า แต่งขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2516-2525 เพราะเมื่อ สุรัชย์ เครือประดับ รวบรวมบทร้องเพลงเก่าเห็บทไว้ในหนังสือ "ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา" นั้น ไม่ปรากฏบทร้องนี้ แต่มาปรากฏใน พ.ศ. 2525 เมื่อสุรัชย์ เครือประดับ เรียบเรียงหนังสือ "ศรทอง" สุรัชย์ เครือประดับ ได้แบ่งบทพระราชนิพนธ์เก่าเห็บท "เย็นย่ำ" เป็นสามชั้นและสองชั้น เช่นที่ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้ทำไว้ ส่วนบทร้องที่แต่งขึ้นใหม่มีว่า

ชั้นเดียว

- ท่อน 1 เหยยเห่หาจะลาแล้ว หอมแก้วกลิ่นกรุ่นวุ่นใจฉวีล
 ท่อน 2 เสียตายเสียงดนตรีที่เคยยิน 'อย่าฟังภันท์เหมือนกลิ่นแก้วเมื่อแคล้วไกล
 ท่อน 3 มโหรีที่สดับจงขับกล่อม แทนกลิ่นหอมมวลมาลาอย่าร้างเอย^{๕๑}

เมื่อพิจารณาบทร้องที่สร้อย เครื่องประดับ แต่งขึ้นใหม่นี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า เนื้อหาของบทร้องใหม่นี้สวมรับกับบทพระราชนิพนธ์บท "เย็นย่ำ" ไม่ได้สนิท เนื้อร้องไม่เข้า กระบวนเดียวกันกับบทพระราชนิพนธ์

4. หม่อมเจ้าหญิง ดวงจิตร์ จิตรพงศ์ พระนิพนธ์กระบำชาววัง (DANCE OF THE PALACE MAIDENS)

ทุกวันที่ 28 เมษายน ซึ่งตรงกับวันประสูติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นั้น พระท้าวทิดจืดงาน "วันนริศ" ขึ้นที่ตำหนักบ้านปลายเนิน วังคลองเตย เพื่อหารายได้สมทบทุนส่งเสริมการศึกษาด้านศิลปะ ชื่อ "ทูนนริศ" ในงานนั้นนอกจากจะมีนิทรรศการ และผลงานแห่งองค์เจ้าของวังแล้ว ยังมีการแสดงละครและระบำ โดยนักเรียนที่ได้รับทุนนริศและคณะละครสมัครเล่นบ้านปลายเนินด้วย การแสดงชุดหลักจะเป็นละครจากบทพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ส่วนการแสดงของนักเรียนนาฏศิลป์ และคณะละครสมัครเล่นรุ่นเล็กนั้น มักจะใช้บทพระนิพนธ์ของหม่อมเจ้าหญิงดวงจิตร์ จิตรพงศ์

ระบำชาววัง เป็นบทการแสดงชุดแรกในงานวันนริศ ประจำปี พ.ศ. 2531 ประกอบด้วย บทร้องเพลงช้าและบทร้องเพลงเร็ว บทร้องเพลงช้าใช้บทพระราชนิพนธ์บท "เย็นย่ำ" ส่วนบทร้องเพลงเร็วนั้น หม่อมเจ้าหญิงดวงจิตร์ จิตรพงศ์ ทรงพระราชนิพนธ์เพิ่มเติมขึ้น ผู้แสดงประกอบด้วยผู้แสดงเป็นนางในและผู้แสดงเป็นต้นแก้ว ตามบทพระราชนิพนธ์บทระบำชุดนี้มีว่า

ปีนากย์กำ เพลงช้า เต่ากินผักบึง

ร้อง เพลงช้า เต่าเห่

(บทพระราชนิพนธ์ บท "เย็นย่ำ")

ร้องเพลงเร็ว

ข้าแต่แม่ยอดยุพิน	เวียนกันผันผันไปขอพบพระองค์
ท่านผู้เมตตามาร่วมทำบุญ	ด้วยใจการุญโดยฉันท์มิตร เอย
ปลื้มใจที่ไม่เสริมศิลป์	เทิดพระเกียรติคุณกิจผู้งานวันนริศ
สิ้นทุกข์สุขกายสบายเย็นจิต	ตลอดชีวิตสมบุรณ์ทั่ว เอย

ปีพาทย์ทำเพลงเร็ว^{๕๐}

บทร้องเพลงเต่าเห่อื่น ๆ

นอกจากบทร้องเพลงเต่าเห่ทั้ง 16 บท ข้างต้นซึ่งมีลักษณะจูงใจมาจากบทพระราชนิพนธ์เพลงเต่าเห่บท"เย็นย่ำ" แล้ว ยังมีเพลงเต่าเห่อีกหลายเพลงที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจในท่วงทำนองเพลงเป็นสำคัญ เพลงเต่าเห่อื่น ๆ เหล่านี้ รวบรวมได้ 10 บทร้อง เป็นเพลงไทย 9 บทร้อง และเพลงไทยสากล 1 บทร้อง ดังรายละเอียดแต่ละประเภทดังนี้

เพลงไทย

1. เพลงเต่ากินผักขี้ในบทละครเรื่องตลกคำบริกรรม ชุด อรชุนกับทศกรรฐ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำเนินความตามอุตตรกัณฑ์แห่งมหากาพย์รามายณะ เพลงเต่ากินผักขี้ หรือเพลงเต่าเห่ปรากฏในบทละครตอนหัวอรชุนกับพระมเหสี (และนางบริวาร) เสด็จลงสรงน้ำในลำน้ำนรรมทา บทร้องมีว่า

งามลักษณะ	งามทรงศักดิ์สโมสร
งามนางสี้อางอร	งามสลอนสลวยทรง
งามท้าวราวขุนหงส์	งามอนงค์บริวาร (เห่)
พระราวราชสีห์	ลีลาในทิมพานต์
ดูแรงกำแหงหาญ	ชาญดกาจอาจรงค์
ผู้นางต่างยินดี	เก็บมาลีตั้งประสงค์
ชมพลางทางเดินตรง	ลงสู่ท่าชลาลัยฯ เพลงฯ ^{๕๑}

2. เพลงเต่ากินผักกึ้ง ในบทโขนตอน นางลอย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ทรงใช้พระนามแฝงว่า "พระขรรค์เพชร") ปรากฏในบทโขนตอนที่ พระราม พระลักษมณ์ (และพลบริวาร) เสด็จลงสรงน้ำ ซึ่งเป็นตอนเดียวกับบท "งามสรรพ" พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (หากแต่ไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายเท่า บทพระนิพนธ์) บทร้องมีว่า

งามเด็ด	งามล้ำเลิศสุราลัย
สององค์ทรงครรไล	เลียบลัดไปในไพรพง
วานกรบรรจง	เชิญเครื่องสรงตามภูมิ
บ้างเด็ดบุปผชาติ	สวยสะอาดประหลาดสี
มากววยพระจักรี	กับองค์พระศรีอุษา
สององค์ทรงนวนาน	บุรยาตรตามมรรคา
ฝูงกระบี่ก็ลีลา	เป็นกระบวณชวนตาชมฯ (ใหม่) เพลงฯ ⁶²

3. บทเห่ขวัญเมือง ในบทละครประวัติศาสตร์ เรื่อง พระเจ้ากรุงธน ของ ๗๗๗ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง พระเจ้ากรุงธนนี้ เป็นบทละครประวัติศาสตร์เรื่องใหญ่ ลำดับที่ 3 ของหลวงวิจิตรวาทการ (ถัดจากเรื่อง เลือดสุพรรณ และเรื่องราชมนู พ.ศ. 2479) แต่งและแสดงครั้งแรก พ.ศ. 2480 บทเห่ขวัญเมือง เป็นระบำชาย-หญิงชาวไทยและชาวจีน จำ กววยชัยมงคล ในท้ายฉากที่ 4 "ฉากปราบดาภิเษก" ที่เรียกว่า ระบำบทเห่ขวัญเมืองนั้น เรียก ตามคำขึ้นต้นของบทร้อง ดังนี้

ปี่พาทย์ทำเพลง "เห่"

ขวัญเมือง	พระนามสื่อเสียง	มุ่งเมืองแดนไตร
สมภพมาสู่	เพื่อกู้กรุงไทย	เกษมเปรมปรีดี
น้นความยุติ	เชิญ เย็นสวัสดิ์	สยามยืนยง
ขอพร	ไตรรัตน์บวร	มาช่วยพระองค์
ศัตรูแผ้วพาย	สิ่งไรที่ทรง	สำเร็จสมหมาย
ปกป้องชาติไทย	ให้สุขสบาย	เขตต์แคว้นแดนเอย ⁶³

ในคราวที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จัดแสดงละครเรื่อง พระเจ้ากรุงธน ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2519 นั้น คุณครูวงศ์ ศรีสวัสดิ์ และคุณครูสายสวาสดี รณินันท์ ได้ตัดแปลงให้ผู้แสดงระบำเห่ขวัญเมืองนี้ เป็นนางในราชสำนักชาวไทยทั้งหมด

4. บทระบำเห่เห่ ของคุณครูมนตรี ตราโมท ซึ่งแต่งให้กรมศิลปากรจัดแสดง ณ ลังคีตศาลา ในสมัย ๔๗๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรากฏในหนังสือ "รวมบทร้องของมนตรี ตราโมท" พิมพ์ในงานที่ระลึกครบรอบ 80 ปี ของคุณครูมนตรี ตราโมท เมื่อ 17 เมษายน พ.ศ. 2523 บทร้องมีว่า

เที่ยวแรก	งามเจริญ	ไทยก้าวเดินกันด้วยพร้อมใจ
	มุ่งหน้าพยายาม	ตามท่านผู้นำไป
	มั่นคงดำรงใน	ความสามัคคี
	ทุกคนร่วมรัก	สมานสมัครกันดี
	ไม่แตกแยกวิถี	ของผู้นำชาติไทย ^{๕๔}

เที่ยวกลับ (หนังสือ "รวมบทร้องของ มนตรี ตราโมท" ระบุไว้ว่า "จำไม่ได้ เพราะนานแล้ว")

5. บทร้องเพลงเห่เห่ (เถา) ของ ศาสตราจารย์ ดร. อุกฤษ นาคสวัสดิ์ จะ แต่งขึ้นปีใดไม่ระบุไว้ แต่มีบทร้องรวบรวมไว้ในหนังสือ "ที่ระลึกในงานไหว้ครูประจำปี 2520" ระบุว่า เป็นเพลงเถาที่ ศาสตราจารย์ ดร. อุกฤษ นาคสวัสดิ์ แต่งเนื้อร้องขึ้นเป็นลำดับที่ 13 บทร้องมีว่า

สามชั้น (1) ไอ้ชีวิต คิดไป น่าใจหาย	มิเกิดแก่ เจ็บตาย ไม่รู้จบ
หมุนเวียน เปลี่ยนไป ในหลายภพ	ไม่มีจบ หมุนซ้ำ ตามก้าวง
(2) แม้เราทำ กรรมชั่ว ให้พัวพัน	กรรมนั้น จะตามไป ไม่ลืมหลง
อันความดี ทำไว้ ให้ยืนยง	วิบากคง บันดาลให้ ได้ผลดี
(3) แม้ทุกศล ตลใจ ให้ได้เห็น ว่ากำลัง โลดเต้น ตามกรรมนี้	
อันความชั่ว ที่เกลือกกลั้ว คงไม่มี คนคงทำ แต่กรรมดี จนทั่วกัน	

- สองชั้น (1) อนาคตนอ บางท่าน พอได้ตี บุษย์เก่ามี ส่งให้ ได้สุขสันต์
 (2) กลับหลง ลืมตัว ชั่วตะบัน คิดว่า ตนนั้น ไม่มีตาย
 (3) พอบุษย์เก่า นั้นไซ้ไร ใช้หมดลง ก็เวียนตรง ลงต่ำ น่าใจหาย
- ชั้นเดียว (1) บ้างพลัดพราก จากบ้าน บ้างพาลตาย มีตัวอย่าง มากมาย ให้จดจำ
 (2) อันเห่เรือ เห่ได้ ไม่ยากนัก ถ้ารู้จัก ใช้หางเสือ เรือไม่คว่ำ
 (3) แต่ชีวิต เห่ไม่ได้ ไปตามกรรม จะแก้ได้ ก็ด้วยทำ แต่กรรมดี^{๕๕}

๕. บทเพลงเชิญขวัญ บทประพันธ์ของ ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์
 บทร้องบทนี้มีข้อมูลระบุว่า เป็น "ของวิทยาลัยครูสวนสุนันทา" เนื้อร้องช่วงต้นเห็นได้ชัดว่ามีบาง
 บรรทัดตอนได้รับลักษณะสนใจในการแต่งมาจากบทระบำเชิญขวัญ ในบทละครเรื่อง น่านเจ้า
 บทประพันธ์ของ หน่นฯ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งมีบทร้องว่า

ขวัญเจ้าเอ๋ย ขวัญเอ๋ย	มาส่งค์เอ๋ย
ขอเชิญพระขวัญ	เมื่อวันเดือนเพ็ญ
ให้อยู่ร่มเย็น	อย่าหนีไปไหน
ขวัญเจ้าเอ๋ย ขวัญเอ๋ย	ขวัญเจ้าอย่าเลยไปไกล
อย่าเที่ยวจนเพลิน	อย่าระเหินระหก
อย่ามัวชมนก	อย่ามัวชมไม้
ขอเชิญขวัญเจ้า	รีบเข้าสู่กาย
อย่าลี้หนีหาย	เลยขวัญเจ้าเอ๋ย ^{๕๖}

สำหรับบทร้องเพลงเต่าเห่ บทประพันธ์ของศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ นั้น
 มีบทร้องว่า

เชิญเอ๋ยเชิญขวัญ	จงตั้งจิตมั่น อย่าลี้หนีหาย
ขอเชิญขวัญเจ้า เร่งเข้าสู่กาย	อย่าแหยงอย่าหน่าย หมางเมือนอารมณ์
ขวัญเอ๋ยขวัญแม่	อย่าทำแสร้งเชื่อน อยู่เหี้ยเฝ้าเรือน จรุงสุขสม
อย่าตื่นตระหนก วิดกตรอมตรม	ขอชื่นชม ชมเชยขวัญเจ้าเอ๋ย

(เห่) โอ้ เอ เอ เอ้ เห่ เอ เอ.....

<p> ปลอบเอ๋ย ปลอบขวัญ ปลอบขวัญน้องข้า อย่าได้ละเลย เคยอยู่ร่วมเย็น เป็นสุขสดใส ขวัญเอ๋ยจงมา ตามคำข้าวอน</p>	<p> เรามาช่วยกัน เปรียภพรำคำเฉลย ขวัญเจ้าไม่เคย พลัดถิ่นมารดร นีราศปราศภัย ไม่มีเดือดร้อน ขวัญเจ้าอย่าจร จากรักทราวม้วย</p>
<p>(เท่) โอ้ เฮ เฮ เอ้ เท่ เฮ เฮ.....</p>	
<p> ขึ้นเอ๋ย ขึ้นขวัญ ขอเชิญเทวฤทธิ คักคัลสิทธิแดนไกล ขวัญเอ๋ย ขวัญเจ้า</p>	<p> ชุ่มชื่นชีวิต ญาติมิตรแจ่มใส ไปรดคัมครองให้ ขวัญเอมเปรมปรีดี จากเหี้ยแรมเดือน อย่าได้ลืมเลือน เปลื้องทุกข์สุขี</p>
<p> ผองเราชวนกัน รับขวัญนารี</p>	<p> ฤกษ์งามยามดี อยู่เป็นศรีเรือนเอ๋ย</p>
<p>(เท่) โอ้ เฮ เฮ เอ้ เท่ เฮ เฮ.....^{๕7}</p>	

7. บทร้องรำเต่าเห่ถวายชัยมงคล บทร้องรำเต่าเห่ถวายชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษานั้น เชื่อว่ามีมากกว่า 1 บท ผู้วิจัยจำได้ว่าเคยชมการแสดงรำถวายชัยมงคลทางสถานีโทรทัศน์ เมื่อประมาณ 10-15 ปีมาแล้ว ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน แต่งกายแบบนางในเครื่องศรียาตร์เป็นรัดเกล้าเปลว คุณนำพร วัชรพล เป็นผู้บันทึกแถบภาพไว้ แต่น่าเสียดายที่ไม่สามารถค้นหาแถบภาพดังกล่าวพบ สันนิษฐานว่า คงจะบันทึกการแสดงอันทับซ้ำไปแล้ว จึงไม่สามารถนำมารวบรวมไว้ในนี้ได้

สำหรับบทร้องรำเต่าเห่ถวายชัยมงคลบทต่อไปนี้ เป็นบทที่พี่ชรา บัวทอง (กฤษฯ) เป็นผู้ประพันธ์คำร้องและประดิษฐ์ทำรำ ผู้แสดงคือ นิมนต์แบ มินทะชิน (กฤษฯ) และคีนสินีย์ สมาน-วรวงศ์ แต่งกายยืนเครื่องพราหมณ์ - นราหมณ์ จัดแสดงทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบพระชันษา บทร้องมีว่า

ร้องสรรกษุณะ

<p> นบ เกศแทบ เบื้องบาท พระ เทพรัตนรัราชสุดา บรรดาข้าพพระพทุธเจ้า ถวายพระพรสนกรชัย</p>	<p> ราชกุมารีศรีสง่า ผู้ยอดฟ้าแห่งปวงไทย เหล่า อ.ส.ม.ท. ขอน้อมใจ วาระสมัยมงคลถาวร</p>
--	---

ร้องเพลงเต่าเห่

เห่.....

พระเอยพระร่มเกล้า	ชาวประชาผาสุขสันต์ (พระเอย)
เทิดพระคุณอันช้วน	พระคือขวัญอันเลิศวิไล (ข้า)
ขอพระองค์ทรง เกษมศานต์	เสด็จทุกสถานผ่านพ้นภัย
ประทับสถิตย์ติดตรึงทวย	กลางดวงใจไทยทั้งมวล
พระเอยพระบุญญา	เกริกก้องฟ้าขอพระองค์ทรงพระเจริญ ^{๕๘}

๘. บทร้องเพลงเต่าเห่ ในชุด "ราตรีประดับดาว" ผู้ขับร้องคือ นุสรี เจริญพงษ์ บันทึกเสียงและเผยแพร่โดย หจก. โรงงานอุตสาหกรรมเลปโก้ แถบเสียงตลับหมายเลข เลปโก้ 364 บทร้องมีว่า

ความชั่ว	ตั้งเงาตามตัวให้ต่ำลง
หวนคิดสักนิดอย่าหลง	ควรตัดจิตตรงสร้างแต่กรรมดี
ขอพระจงคุ้มครอง	ปกป้องปราณีสวัสดิ์นิรันดร์ เห่ ^{๕๙}

๙. บทร้องเพลงเต่าเห่ ใน "การแสดงจินตลีลาประกอบแสงเสียง เรื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวมัธยมศึกษา" จัดแสดงในงานดนตรีไทยมัธยมศึกษา เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วันที่ 28 ตุลาคม - 2 พฤศจิกายน 2534 ณ โรงละครแห่งชาติ เนื้อหาของบทการแสดงกล่าวถึง คุณูปการซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีต่อโรงเรียนมัธยมศึกษา

กล่าวเฉพาะบทการแสดงที่เกี่ยวข้องกับเพลงเต่าเห่นั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระราชดำริด้านการเกษตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งกรมสามัญศึกษาได้สนองพระราชดำริโดยมีนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนขึ้น และมีการจัดงานมหกรรม "ผักโรงเรียน" จุดประสงค์ในการนี้ เพื่อกระจายความรู้ความคิดดังกล่าวไปสู่ประชาชนภายนอก

ตอนท้ายของช่วงนี้ เป็นการแสดงระบำผักสวนครัว บทประพันธ์ของนางประภารังสี มีสุข แห่งโรงเรียนศึกษานารี บรรจุเพลงเต่าเห่เป็นเพลงประกอบการแสดง บทร้องมีว่า

ผลแดงกว่า น่านิน ชมันขาว	ถั่วฝักยาวนำไปจัดมัดกับหมู
มะเขือเปราะแก่ล้มแกงพริกแดงชู	ซีฟ้ายู่เคียงข้างโหระพา
ผักคะน้า มะละกอ ฟักทองเหลือง	ตำลึง เคียงหัวไชเท้า เจ้าปัญหา
ใบกระเพราถอนพิษตามติดมา	ส่วนชิงช้าลั่นเป็นยาแก้ร้อนใน
ผักกระถิน ผักชี หัวปลีหอม	กระเทียมยอมน้ใช้แทนยาพาสไตส์
ผักต่าง ๆ ที่กล่าวมาน่าสนใจ	ผักของไทยมีคุณค่า่านานาใจ ⁷⁰

เพลงไทยสากล

- เพลงเห่เรือหนอ คำร้อง โดย ศรีสวัสดิ์ นิจิตรวรการ
คำร้อง โดย เอื้อ สุนทรสนาน

ในสมัยที่ ๗๗๗ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งให้เปลี่ยนชื่อกรมโฆษณาการ เป็น กรมประชาสัมพันธ์ ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495 และต่อมาอีก 16 วัน ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง พลโท ม.ล.ชาบ กุญชรฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิบดี กรมประชาสัมพันธ์แทน พันเอกหลวงสารานประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์)

ผลงานสำคัญชิ้นหนึ่งของ พลโท ม.ล.ชาบ กุญชรฯ คือ ร่วมงานกับเอื้อ สุนทรสนาน ประยุกต์การบรรเลงดนตรีขึ้นใหม่ โดยใช้เครื่องดนตรีไทยผสมกับเครื่องดนตรีสากล เรียกชื่อการบรรเลงแบบใหม่นี้ว่า "สังคีตสัมพันธ์" สมาน นภายน ได้เล่าความเป็นมาของการบรรเลงแบบ "สังคีตสัมพันธ์" ไว้ในหนังสือ "สุนทราภรณ์กิ่งศตวรรษ" ความตอนหนึ่งว่า "ท่านอธิบดีหม่อมหลวงชาบ กุญชรฯ หวนคิดถึงพระราชเสาวนีย์ ในรัชกาลที่ ๗ ที่ตรัสว่า ดนตรีไทยกับดนตรีสากลนั้น ควรจะเล่นรวมกันได้ ดังนั้น ท่านอธิบดีหม่อมหลวงชาบ กุญชรฯ จึงดำริจะทำดนตรีผสมขึ้น"⁷¹ เพลงที่ใช้ขับร้องและบรรเลงแบบสังคีตสัมพันธ์นี้ เป็นเพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงไทยเดิมทั้งหมด เพลงแรกคือ เพลงกระแต ซึ่งดัดแปลงมาจากเพลงกระแตเล็ก

ในบรรดาเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ โดยดัดแปลงจากเพลงไทยเดิม สำหรับขับร้อง และบรรเลงแบบสังคีตสัมพันธ์ จำนวนกว่า 50 เพลงนี้ มีเพลงที่ดัดแปลงมาจากเพลงเก่าเท่า 1 เพลง คือ เพลงเห่เรือหนอ คำร้องมีว่า

เห่ เรือนหอ โอละเห่ เรือนหอ ห้องทอง

เลื่อนลอยล่องคลอ เคล้าละอองฟองจันทร์

คลอदारาราย เกลื่อนกรายพรายฝัน

คลาคล้อยหมอกควันพลาจตัน เมฆวิมาน

เห่กล่อม น้อมรักน้อม โลมสุขโขมซาบซาบ

รัก รัก รัก จนคร้าน สำราญตาลฤดี

สุขสันต์กันให้พอ เคล้าคลอทอดกรอชอกกลิ่นกลม

รักร่วมภิรมย์พลาจขึ้นชมรมณีย์

ดื่มด่ำน้ำคำคราง พลาจหยาดยางโลกีย์

ทุกชั้นฟ้าราศรี เหมือนมิชีวลัย

พรอินทร์พรหมนิยมสมสวาท

ขอพระอินทร์พระพรหมประสาทยอดสวาทชาติใจ

ให้ใจรักภักดีกันไป รักมิร้างไปห่างใจห่างตา

เฮ เฮ เฮ เห่ เห่ เรือนหอ

กล่อมกรอคลอสวรรค์วิวาห⁷²

ผู้วิจัยไม่อาจกล่าวได้อย่างมั่นใจว่า ได้รวบรวมบทร้องเพลงเต่าเห่ไว้อย่างครบถ้วนแล้ว แต่อาจจะกล่าวได้ว่าผลการรวบรวมครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลขั้นต้นสำหรับศึกษาเรื่องเพลงเต่าเห่ และเรื่องที่เกี่ยวข้องแก่ผู้สนใจได้อย่างสะดวก ซึ่งก็นับได้ว่าสำเร็จประโยชน์เป็นผลอันพึงพอใจแก่ผู้วิจัยอย่างพอแก่การณแล้ว

เชิงอรรถประจำบท

33. อ่างแล้ว ในเชิงอรรถที่ 29
34. ดวงจิตร จิตรพงศ์, ม.จ.หญิง. ชุมนุมบทละครและบทขับร้อง พระนิพนธ์ในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. โรงพิมพ์ศิลาพร 2514, 387 หน้า (หน้า 331)
35. เพิ่งอ่าง (หน้า 346-347)
36. ประชุมบทมโหรีประสมวง (คอนเสิต) เรื่องรามเกียรติ์ แลเรื่องอิเหนา. โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 2465, 31 หน้า (หน้า 3)
37. ประชุมบทมโหรีกับอธิบายตำนานมโหรี. โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 2471, 153 หน้า (หน้า 81)
38. ชัชวาลิต เกษมสันต์, ม.จ. "คำนำ" พระนาละ. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย 2512, 39 หน้า (หน้า ค-ง)
39. เพิ่งอ่าง (หน้า 21)
40. จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เงาะป่า. อักษรบริการ 2511, 149 หน้า (หน้า 1-2)
41. เพิ่งอ่าง (หน้า 67-69)
42. จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เงาะป่า. รุ่งวัฒนา 2512, 132 หน้า (หน้า 89)
43. เพิ่งอ่าง (หน้า 90-91)
44. พรพิมลพรรณ รัชนี้, ม.จ.หญิง. "คำนำ" บทละครเรื่องพระลอ. 2496. (หน้าคำนำ)
45. น.ม.ส., "ภาควิชาว่าด้วยต้นเค้าแห่งละครชนิดซึ่งเรียกกันว่า "แบบปรีดาลัย" สำเนาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชทานกรมพระยารัษฎานุประดิษฐ์. โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร 2474, 96 หน้า (หน้า 91-94)
46. เพิ่งอ่าง (หน้า 18)
47. อ่างแล้ว ในเชิงอรรถที่ 31 (หน้า 42-45)
48. ปิ่น มาลากุล, ม.ล., บทเพลงของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล. โรงพิมพ์คุรุสภา 2507, 24 หน้า (หน้า 16-17)
49. พลศรีอนุสรณ์ ไทยเกษม 2507, 168 หน้า (หน้า 161)

50. เพิ่งอ้าง
51. อ้างแล้ว ในเชิงอรรถที่ 2 (หน้า 54)
52. มณีพลอยร้อยแสง. เจริญทองการพิมพ์ 2533, 671 หน้า (หน้า 199)
53. ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ นายเสริม ศาลิคุปต์. เกียรติธุรกิจ จำกัด 2527, 124 หน้า (หน้า 82)
54. อ้างแล้ว ในเชิงอรรถที่ 52
55. สัจฉัตรศรีสุนทรนาฏกรรม ครั้งที่ 99. โรงพิมพ์ครุสภา 2527, 9 หน้า (หน้า 6)
56. หนังสือที่ระลึก 80 ปี คณะหญิงชั้น ศิลปบรรเลง. นิคมเศร์ พรินท์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด 2534, 316 หน้า (หน้า 63)
57. จันทนา นิจิตรครุการ, เพลงไทยสมัยรัตนโกสินทร์. โรงพิมพ์ไทยเกษม 2525, 82 หน้า (หน้า 67-68)
58. ครูเงิน, นามแฝง. เพลงไทยตามนัยประวัติ. นีระพัฒนา 2521, 263 หน้า (หน้า 131)
59. อ้างแล้ว ในเชิงอรรถที่ 12 (หน้า 372)
60. สัจฉัตรการแสดงละครตีกาพย์เรื่อง กรุงพานชมทวีป งานวันนริศ 28 เมษายน พ.ศ.2534. ม.ป.ท. 2531, 40 หน้า (หน้า 8)
61. มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. รามเกียรติ์ชุดเบิกโรง. ครุสภา 2504, 322 หน้า (หน้า 47-48)
62. เพิ่งอ้าง (หน้า 198)
63. วิจิตรวาทการ, หลวง. วิจิตรวรรณคดี โรงพิมพ์นระจันทร์ 2484, 740 หน้า (หน้า 140)
64. รวมบทร้อง ของ มন্ত্রী ตราโมท. โรงพิมพ์ไทยเกษม 2523, 48 หน้า (หน้า 28)
65. ที่ระลึกในงานไหว้ครูประจำปี 2520. อักษรสยามการพิมพ์ 2520, 69 หน้า (หน้า 42)
66. อ้างแล้ว ในเชิงอรรถที่ 63 (หน้า 511)
67. อุทิศ นาคสวัสดิ์, ศ.ดร., ประมวลบทร้องและเพลงตับและเพลงเนื้อเต็ม พุทธอุปถัมภ์ การพิมพ์ 2514, 322 หน้า (หน้า 298)
68. จดหมายจาก คุณนิมน์แนบ มินทะชิน
69. แถบเสียงหมายเลข ถต พ 867 ร ท. ในห้องสมุดดนตรี หอสมุดแห่งชาติ

70. ศิริวรรณ ฉายะเกษตริน. บทการแสดงจินตลีลาประกอบ แสง เสียง เรื่อง สมเด็จพระ
พระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวมัธยมศึกษา . งานดนตรีไทย
 มัธยมศึกษา เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 28 ตุลาคม - 2 พฤศจิกายน 2534 ณ โรงละครแห่งชาติ, เอกสารถ่ายสำเนา
 หน้า 200-207 (หน้า 204)
71. ไทใหญ่ ภาชนะ. "ยุคเพลงผสมสังคีตสัมพันธ์ ของวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์" สุนทราภรณ์ .
กิ่งศตวรรษ. สำนักพิมพ์เพื่อนชีวิต 2532, 317 หน้า (หน้า 106)
72. อติพร สุนทรสนาน, รวบรวม. รวมเพลงอมตะของสุนทราภรณ์ 2. ป.พัฒนาการพิมพ์
 2514, 624 หน้า (หน้า 600)